

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

7413 b

LAPPLAND

Örträsk

Lidberg, Lisa, 1934

Svar på ULMA:s frågelistas M 25 Jaktens och
fiskets betydelse för hushållningen

16 bl.4:o

7413 b

1 Jaktens och fiskets betydelse för hushållningen.
Svar på landsmålsarkivets frågelista M 25

Örträsk

Meddelare: Tretzif Öhrman, Örträsk, född 1870
Maria Königsson, Örträsk, född 1865

för i tiden man där to på brän fjerran
va jakt, huvunerna: "För i tiden innan de
började bränna tjära var jakten huvud-
-näring."

dröga som va blög på yora foga r hoga fete
hogar len a da dem to på nytt f hant-
-tygan va ha so ta dem v ille ha det dröga:

: "Drängar som vore skickliga att göra fjärl-
-gille fingo högre lön och då de började
att använda flintbåsar var det skyttar
de ville ha lül drängar."

ULMA 7413b. Lisa Lidberg. 1934
LPL. ÖRTRÄSK
Frgl. M 25

2 n^o bon k^una int^{et} k^har sa i h^una f^ul han
int^{et} va jagar. ha va n^o g^ub som int^{et} tose
set fran sa h^umaya at alst^usaⁿ for han
va int^{et} k^under i sk^oksbataljen:

"En bonde kunde int^{et} klara sig h^u om
han int^{et} var jagare. Det var en gubbe
som int^{et} tordes s^utt^a fran sig
hemmanet at alste ronen ty han var
int^{et} skicklig i "skogsbataljen". "

Under svagara pa seksti a
seksstisju had^e dam f^ul g^ute sv^ult i h^uer
had^e dam int^{et} f^ul jaga a fiske. ha va sa
omt^{et} at mj^oke at dam gat^e baka bofe
barkan a kok grotn^u bofe i slansl^uve:

"Under svagaren pa 60 och 67 hade de val^l
varit tvungna att sv^ult^a ihj^ul om
de int^{et} fatt^e jaga och fiska. Det var
sa int^{et} om mj^ol att de voro tvungna

3 att baka av bark och koka göt av
islands lav.

de ha int va svagara k^una dem byt
bof ha dem jaga a fiska mot salt
mjölk, lera a på senare tin salt kaffe
"Da det ej var svagai kunde de byta
bort det de jagade och fiskade mot
salt, mjöl, läder och på senare tid lite
kaffe."

örtraska bruka handel i n^om^obruk a på
lycksele: "Örtraskborna brukade handla
i Nordmaling och i Lycksele."

skatn^o bruka dem betala i
natūra. prästn^o fick tjena ta allt dem
had: "Skatten brukade de betala i
natūra. Prästen fick sionde utav
allt de hade."

4) på den tin fik dam jaga så mygga
dam vila & dam va vēt ti skogen
& skäl dam fara & jora na ane had
dam bysa va: "På den tiden fingo de
jaga så mycket de ville och de voro
jämt i skogen. Och skulle de fua och
gna något annat hade de bissen
med."

de va manisa som ha sta der bibla.
hara over ala jur. nu jal ha snat int
& jaga: "Då var människan som det
stai i bibeln: hene v̄er alla djur.
Nu går det snart inte an att jaga."

fina som had taja op
nybyga & hana gräba vēt ve lapa om
y vät at jaga & frök. lapan bruka
sag: ala lika i by ana gar omöjlit
an." dam opad mela varan se & ha &

5 de säkert at han byn a lappspäd:

:"Tinnarna som hade tagit upp
nybyggen här brukade gräla jämt
med lapparna om rätten att jaga
och fiska. Lappen brukade säga:
"Sålla lika i by annars går om möjligt
an." De brollade mellan varandra så.
Och det är då säkert att denna by är
lappspädd."

Jaktens betydelse.

karerna jaga fel vät. ha va så gott å tar
fjgar a toke at dem behövd int fara
na lant. "Karlarna jagade väl jämt för.
Det var så gott om fågel och rådjur
att de behövd ej fara långt."
n kar had fel bysa va se vät. "En karl
hade väl bössan med sig jämt"

6 dem jaga mesta fågarna, i ^{här} skogen, viltrenne
o ibland nan björ. o björ o int gamla
o hana. "De jagade för det mesta
fågel, ekorre, hare, vildren och ibland
någon björn. Någen är inte gammal
här."

had man skötte viltrena o toke o va löst från
hema bruke man set op fjöta till stabbur,
gäststupa, som man had till skogen.

"Hade man skjutit vildrenar och sådant
och var långt från hemmet brukade
man sätta upp köttet i stabbur,
hjällstolpar, som man hade i skogen."

fjöta bruke dem torke utome
solvägen. o fjögabrosta o ekorkröpa
bruke dem her ene språn. "Köttet bruback
de torke utå på solvägen och fågel-
bisten och ekorr kuddarna brukade

4 de hänga invid spisen."

27

dem brukte de mesta äta torfföta o
brö i kran koka dem soppa ta föta, paron
o krogen ve kornmjöl kornmjölsklimp del

dem brukte o stuv ihop paron o torfföta

"De brukade då för det mesta äta
korvkött och bröd. Ibland kokade
de soppa av kött, potatis och rovor
med kornmjöls²klimp till. De
brukade också stuva ihop potatis
och korvkött."

dem ät mesta bara föta. dem ät
mesta föta ta vilta för dem hade
lite hemgjorda men skogen var full.

"De äto för det mesta bara kött."

d. v. s. övervägande

De äto för det mesta kött o vilt.
Sy de hade lite boskapsdjur men
skogen var full."

kött.

ULMA 7413b. Lisa Lidberg. 1934
LPL. ÖRTRÅSK
Frgl. M 25

8 äga ta loman & ryggen bruke dem
samma. hana opet on had dem
seta on flera ryggestoma som dem
bruke viff.

"Sigg av lom och knipänder brukade
de samla. Här uppefter än hade
de satt upp flera knipandholkar
som de brukade viffa."

lomægskärra bruke dem bhos
ur & begagn som prydnad.

"Lom äggkålen brukade de blasa ur
och begagna som prydnad."

ti många gåra had dem stopa
on n. lom ve hämmen & hägt hantel
snor äner take som prydnad.

"I många gårdar hade de stoppat upp en
lom med halm och hägt hornom
ut snore under taket som prydnad."

9 Sjona såld dem på marknaden. De behöva
bruka dem göra stöveln. pappa hade
taka par. vi kalle dem lulistöveln.
"Skinnen sålde de på marknaden. Av
älg huden brukade de göra stövelar.
Pappa hade ett sådant par. Vi kallade
dem "lulistövelar".

hara sjona bruka dem klipp
remsen a. ta den remsen var dem
fäla som var se leta fin.

"Harskinnen brukade de klippa
i remmar och av remmarna vävde
de fällar som blev så lätta och
fina."

hara foten begagnas del khrutpensel
"Hartassen begagnas till khrutpensel"

duya begagnas dem del kunde a

10 bolstra. fjeran begagna dem del
brönåga & viza del mjöroopa. fjäda skrup-
en bruke dem he san te a ha som
leksam at bana.

"Dumet begagnade de till kuddar och
bolster. Fjätarna begagnade de till
brödnaggat och vingarna till mjöl-
sopar. Fjäderkrupen brukade de ha
sand i och ha som leksam åt
barna." (använda som skallra)

Björngalla bruke dem begagna del
medasin. hon va bra för körtik. a dem
had just vgan an sjukdom i gämehtin.

"Björngalla brukade de begagna som
medicin. Den var bra för körtik. Och
de hade just ingen annan
sjukdom i gamla lider."

11 stena bofe, gjädas krävan va a bra
för körik

"Stenarna ur tjädrens kräva var också
bra för körik". (Meddelaren visste ej hur stenarna
användes).

III. Fiskets betydelse

al bruke fisk sa mykje dem kom
at: "Sua brukade fiska så mycket
de kommo at."

dem fiske mesta, åban, gjäda,
sikan, stänbitn, löja & hav:

"De fiskade för det mesta åbasse, gjädda,
sik, stänbit, löja och hav."

man fiska mesta te san
a te na fjanen i närheten.

"Man fiskade för det mesta i sjön
och i några tjärnar i närheten."

frökan bar dem hem till kött
 & till fiskkyrkan.

"Fisken bar dem hem i en kött och i
 fiskkylor."

frökan rensade dem & färdigt & la
 till saltlake. sen spände dem ut
 på en ströfan & satte upp dem utanpå ^{spikades upp}
 solväggen & tork. sen kokte dem på rågryn.
 sedan torkfrökan läsa på dem.

"Fisken rensade de ^{och} fläkte och lade
 i saltlake. sedan spände de ut den
 med stickor och satte upp den
 utanpå solväggen för att torka.
 sedan kokade de den där torr-
 -fisken tillsammans med potatis."

Torkad fisk kallades torrfisk.

"Torr fisk eller spikefisk, spikefisk

Man tredde även sin fisk,
vi brunni fisk, vi brüne fisk, som äts
 grav.

dem saltu fröken bara n_o l_{it}m
 smär sen fik han stå vart del.
 han var ro te fjöta a Mejt bene.
 da va n_o go.

"De saltade fisken bara en liten
 smula och sedan fick den stå
 varmt till. Den blev röd i köttet
 och stäppte ben från benen. Då var den
 god."

utom ha dem koht a stekt fröken
 jobb dem a ficksoppa. dem
 koka fröken läve järven a kem.
 -stampa kongren.

"Utom det all^u de kokade och stekte
 fisk gjorde de också fisksoppa.

104 De kokade fisken tillsammans
med potatis och hemstampad
korngryns" (blev som en röra som inte blev bröd).
Kryddan begagna dem aldrig till maten.
den första krydda jag minns dem
begagna var helpeppar, och då var
bräns stor, då dem började nyttja den.

"Kryddor begagnade de aldrig i maten.
Den första krydda jag minns de
begagnade var helpeppar och då var
jag ganska stor, då de började
begagna den."

De romen koka dem
rompalt. men de hade dem sällan
och de ansåg dem fint.

"Utav rom kokade de rompalt.
Men det hade de sällan och de
ansåg de fint."

15 Nu sitta och bena småfisk ansågs
vara skandal.

Isken ansågs vara god mat fast
köt hölls bättre och färskare
vftare.

saltvata a saltströmmen bruke
dem byt dit så för sin a fegels a na
taka.

"Saltvill och saltströmming brukade
de byta till sig för skinn och
fägel och något sådant"

aber a laka sina begagne dem
dit krasin a ha gör ve æn.

"Norr skinn och lak skinn
begagnade de till klar skinn och
det gör vi ännu"

rygkotan på storfisken
bruke ve tre ap på a smor a

ULMA 7413b. Lisa Lidberg. 1934
LPL. ÖRTRÄSK
Frgl. M 25

16. begagn dit spel, mankspela ve
kalana ve ta hana över n del ta
snöre a de fik dem jus häre
man kotan ve hül hana över.

"Bygg kotorna på större fisk
brukade vi trä upp på en snöre
och begagna till spel, monkspelet,
som vi kallade det. Vi tog handen
över en del av snöret, och sedan
fingo de gissa, huru många
kotor vi höll handen över."

Örträsk i juni 1994

Lisa Lidberg.